

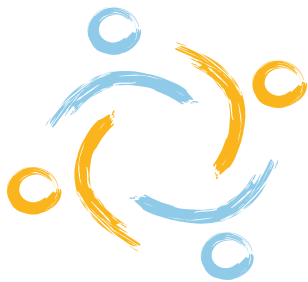

Toekomstscenario

*Eerste voortgangsrapportage over het programma
Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming*

November 2022

Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	2
1.1	Aanleiding	2
1.2	Basisprincipes programma Toekomstscenario	3
2.	Actielijn 1: Gezinsgericht	5
2.1	Versterken lokale (wijk)teams	5
2.2	Visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid	5
2.3	Integrale sturing	6
2.4	Verbinding volwassenen-GGZ	7
2.5	Integrale analyse en netwerkdossier	9
2.6	Juridische gezinsinterventies	10
2.7	MDA++	10
3.	Actielijn 2: Lerend	11
3.1	Monitoring en onderzoek	11
3.2	Kennisdeling	11
4.	Actielijn 3: Eenvoudig	13
5.	Actielijn 4: Rechtsbeschermend en transparant	14
5.1	Project Rechtsbescherming	14
5.2	Goed feitenonderzoek	15
6	Regionale aanpak en proeftuinen	16
6.1	Regionale aanpak	16
6.2	Proeftuinen	17
	Bijlage 1 Inrichting van het programma	20

1. Inleiding

In opdracht van ministeries van Justitie en Veiligheid (JenV) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) wordt in het programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming¹ (hierna programma Toekomstscenario genoemd) invulling gegeven aan het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming². Ieder half jaar rapporteert het programmateam over de voortgang aan de opdrachtgevers. De staatssecretaris van VWS en de minister voor Rechtsbescherming sturen deze rapportage, mede namens de bestuurlijk portefeuillehouder van de VNG, naar de Tweede Kamer.

Dit is de eerste voortgangsrapportage. Deze rapportage laat zien welke randvoorwaarden zijn neergezet om tot een succesvolle aanpak te komen en gaat in op de inspanningen en resultaten van de afgelopen periode en op de prioriteiten voor de komende zes maanden. De voortgangsrapportage biedt inzicht in de stand van zaken in de proeftuinen Toekomstscenario (zie paragraaf 6.2). De afspraken die zijn opgenomen in de Kamerbrief over verbetering van de jeugdbeschermingsketen³ gaan leiden tot een versnelling in de proeftuinen en in de regio's. De resultaten van die versnelling zullen in volgende voortgangsrapportages inzichtelijk worden gemaakt. Vanaf 2023 zal ook inzicht worden geboden in de stand van zaken in de regio's.⁴ Dit zal worden gedaan aan de hand van de basisprincipes en thema's zoals opgenomen in paragraaf 1.2.

1.1 Aanleiding

Het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming is gericht op een fundamenteel andere manier van werken. De bescherming van kinderen, gezinnen met kinderen en huishoudens zonder

kinderen, en daarmee het jeugdbeschermingsstelsel, wordt meer gezins- of systeemgericht, eenvoudiger, lerend en transparanter ingericht. In het programma staan kinderen, jongeren en volwassenen centraal. Dit betekent dat de vraag: 'hoe ziet het proces er uit voor kinderen, jongeren en volwassenen, kan dit eenvoudiger met voldoende rechtswaarborgen?' bij elke stap wordt gesteld.

Het Toekomstscenario richt zich op kinderen, gezinnen en huishoudens waar sprake is van onveiligheid, waaronder ook ontwikkelingsbedreiging. De structurele oplossing voor onveiligheid en ontwikkelingsbedreiging vraagt immers om een integrale aanpak en moet dus oog hebben voor problematiek van volwassenen op diverse leefgebieden. De opdrachtgevers hebben, gezien de actuele problematiek in de huidige jeugdbescherming, besloten dat de proeftuinen en de acties van het programma die zien op beleidsontwikkeling, onderzoek en de ondersteuning van de proeftuinen als eerste gericht zijn en zoveel mogelijk effect hebben op verbeteringen in de kind- en gezinsbescherming. Een brede blik op volwassenen problematiek en het daarvoor ontwikkelde instrumentarium kan bijdragen aan de oplossing van de problematiek van ouders in een gezin evenals het voorkomen van de intergenerationele overdracht van problematiek.

In de gezinnen en huishoudens waar het om gaat, spelen vaak meerdere problemen. Het gaat bijvoorbeeld om ouders/volwassenen met psychiatrische problematiek en/of verslavingsproblematiek, met een verstandelijke beperking, huisvestings- en financiële problemen. Het gaat om volwassenen en kinderen die getraumatiseerd zijn geraakt als gevolg van huiselijk geweld, kindermishandeling, seksueel misbruik en of een langdurige complexe scheiding.

1. In bijlage 1 is de inrichting van het programma Toekomstscenario beschreven.
2. <https://open.overheid.nl/repository/ronl-79dadoag-co43-4a8b-8d15-f65dz88zqzd2/1/pdf/tk-bijlage-toekomstscenario-kind-en-gezinsbescherming.pdf>
3. [Kamerbrief over verbetering van de jeugdbeschermingsketen | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)
4. Aan gemeenten is gevraagd op welke schaal zij gesprekken met het programmateam wilden voeren over de inzet van gemeenten op het Toekomstscenario. De regio-indeling die daaruit naar voren is gekomen, betreft een voorlopige indeling.

Dit vraagt om samenhangende hulp en steun voor alle leden van het gezin (systeemgericht). De inzet van partners uit zowel hulpverlening, zorg, onderwijs, gemeenten, politie en justitie moet op elkaar zijn afgestemd. Niet alleen in de situatie dat er sprake is van een juridische maatregel, maar juist ook in de fases daarvoor, zodat met tijdige passende hulp en ondersteuning de ontwikkelingsbedreiging en/of onveiligheid in een zo vroeg mogelijk stadium kan worden weggenomen en de inzet van een juridische maatregel zoveel mogelijk wordt voorkomen.

1.2 Basisprincipes programma Toekomstscenario

Het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming is gebouwd op vier basisprincipes:

- Gezinsgericht
- Rechtsbeschermend & transparant
- Lerend
- Eenvoudig

De basisprincipes zijn vertaald in actielijnen op de verschillende niveaus van het stelsel voor kind- en gezinsbescherming⁵. Elk van de actielijnen bevat een aantal thema's die ook weer om eigen acties vragen die bijdragen aan het bereiken van de doelen en resultaten van het Toekomstscenario en waarop binnen het programma wordt ingezet. Deze worden verder uitgewerkt in hoofdstukken 2, 3, 4 en 5.

Samenwerken met ervaringsdeskundigen

Sinds juli 2022 zijn vier ervaringsdeskundigen onderdeel van het programma(team) Toekomstscenario. Zij hebben een belangrijke brugfunctie tussen systeem- en leefwereld, theorie en praktijk, hulpverlening en (cliënt)systeem. Er wordt voortgebouwd op de kennis en ervaring die in het programma Geweld hoort nergens thuis is opgedaan. Door samen te werken met ervaringsdeskundigen wil het programma beter aansluiten bij wat er voor kinderen, jongeren en volwassenen nodig is. Met als doel dat zij zich uiteindelijk (meer) gezien, gehoord en gesteund voelen.

5. De vier basisprincipes kunnen op alle thema's en bijbehorende acties binnen het programma worden toegepast. Toch heeft elk thema een primair basisprincipe dat focus biedt. Met de voorgestelde ordening wordt deze focus weergegeven.

De inzet van ervaringsdeskundigen bestaat in 2022 uit:

- Gevraagd en ongevraagd advies geven met betrekking tot de ontwikkeling van het programma en de vier pijlers gezinsgericht, rechtsbeschermend en transparant, eenvoudig en lerend.
- Een voorstel doen hoe binnen het programma ervaringsdeskundigheid structureel vorm te geven en te borgen. Hierbij wordt afstemming gezocht met de inzet van ervaringsdeskundigheid binnen de Hervormingsagenda Jeugd.
- Het maken van een plan hoe kinderen, jongeren en volwassenen die nu te maken hebben met hulpverlening en/of jeugdbescherming betrokken kunnen worden binnen het programma. En uitvoering geven aan dit plan in samenwerking met het programmateam.

- Het adviseren van de proeftuinen en maximaal twaalf regio's. Hierbij kan gedacht worden aan onder andere het begeleiden van ervaringsdeskundigen in de regio, meedenken over hoe ervaringsdeskundigheid in de regio's/proeftuinen structureel ingezet en geborgd kan worden en hoe ervaringsdeskundigen bij kunnen dragen aan de ondersteuning van gezinnen die te maken krijgen met het Regionale Veiligheidsteam.

In 2023 wordt de groep ervaringsdeskundigen uitgebreid tot zes personen. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar diversiteit als het gaat om ervaring op het gebied van ontwikkelingsbedreiging en onveiligheid, maar bijvoorbeeld ook naar diversiteit qua gender, leeftijd en etniciteit.

2. Actielijn 1: Gezinsgericht⁶

Het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming schetst een beeld van een toekomstig stelsel dat vanuit een gezins- of systeemgerichte brede blik hulp, ondersteuning en interventies biedt aan kinderen en gezinnen waarin sprake is van ontwikkelingsbedreiging en/of onveiligheid. Dat betekent onder andere inzetten op bestaanszekerheid, hulpverlening, ondersteuning voor alle gezinsleden, zo nodig aangevuld met een rechterlijke maatregel. Dit vraagt anders kijken, denken en werken.

2.1 Versterken lokale (wijk) teams

Het lokale (wijk)team vervult een centrale rol in het Toekomstscenario als laagdrempelige organisatie waar inwoners eenvoudig hulp en ondersteuning kunnen krijgen. Ook spelen de lokale (wijk)teams⁷ een belangrijke rol voor kinderen, volwassen en gezinnen omdat zij het vaste aanspreekpunt zijn. Het Toekomstscenario bevat een beschrijving van wat er van een lokaal (wijk)team wordt verwacht. Sterke lokale (wijk)teams zijn essentieel voor een succesvolle implementatie van de in het Toekomstscenario geschetste werkwijze. Vanuit het programma Geweld hoort nergens thuis werkt een groot deel van de gemeenten en lokale (wijk)teams al aan het versterken van hun inzet in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Hierop wordt de komende periode door het programmateam Toekomstscenario als volgt voortgebouwd:

- Het bieden van (maatwerk)ondersteuning aan gemeenten en regio's in het toepassen van het kwaliteitskader Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten, in ieder geval tot het eind van 2022.

- Het actualiseren van het bestaande kwaliteitskader, waarbij de ambitie en visie van het Toekomstscenario richtinggevend is. Dit geactualiseerde kwaliteitskader Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten is eind 2022 gereed, en wordt vanaf voorjaar 2023 beproefd in de praktijk.
- Het geactualiseerde kwaliteitskader Werken aan Veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten wordt geïntegreerd in het te ontwikkelen eenduidige, niet vrijblijvende Kader voor lokale teams. Het besluitvormingsproces van de Hervormingsagenda Jeugd wordt gevolgd. Ook wordt een implementatieplan opgesteld.

2.2 Visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid

Onveiligheid en ontwikkelingsbedreigingen in gezinnen/ huishoudens zijn eerder en duurzaam te stoppen als iedereen die bij een gezin betrokken is, werkt volgens een gezamenlijke visie. Alle betrokken organisaties hebben daarom het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid omarmd⁸. Volgens deze visie moet eerst de directe veiligheid (de onveiligheid/geweld is gestopt) gerealiseerd zijn voor alle leden van het gezin of huishouden, voordat gewerkt kan worden aan het aanpakken van de onderliggende risicofactoren van de onveiligheid (realiseren van duurzame veiligheid) evenals aan het herstel.

6. Ook wel systeemgericht genoemd, dit houdt in 'gericht op alle leden van het gezin/huishouden'.

7. Gemeenten hebben hun lokale sociale domein op verschillende manieren ingericht. Naast lokale (wijk)teams kan er bijvoorbeeld ook gekozen zijn voor gebiedsteams, expertise teams, CJG's, etc., om invulling te geven aan taken in het lokale domein. Waar in dit document wordt gesproken over lokale (wijk)teams, dan worden ook deze andere vormen daaronder verstaan.

8. Landelijk visiedocument 'Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risicogestuurde zorg', GGD GHOR Nederland, 2016. De visie is ook bekend onder de naam visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid (voorheen visie gefaseerde ketenzorg).

Het programmteam ondersteunt proeftuinen, regio's en partners in het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid.

Visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid en de Doorbraakmethode

Het Instituut Publieke Waarden (IPW) heeft in opdracht van het programma Geweld hoort nergens thuis⁹ onderzocht hoe het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid zich verhoudt tot de eigen Doorbraakmethode¹⁰. Dit is onderzocht met medewerking van de regio Hart van Brabant, waar het werken volgens de visie is geïmplementeerd aan de hand van de Multifocus-aanpak. De conclusie van het IPW is dat de Doorbraakmethode complementair is aan het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid: 'Het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid helpt om te zien wat nodig is en de Doorbraakmethode om te doen wat nodig is. Het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid gaat vooraf aan de Doorbraakmethode. Als men vervolgens vastloopt in de bureaucratie, komt de Doorbraakmethode in beeld om de boel weer in beweging te krijgen. Op die manier is de Doorbraakmethode helpend om te werken volgens de visie.'

Bouwstenen voor zorgvuldig en rechtmatig inrichten van samenwerkingsprocessen.

In de gezinnen/huishoudens waarin sprake is van ontwikkelingsbedreiging en onveiligheid spelen vaak problemen op meerdere leefgebieden. Daarom is het noodzakelijk dat de inzet van professionals uit zowel hulpverlening, zorg, onderwijs, politie en justitie op elkaar is afgestemd – er moet door professionals multidisciplinair en systeemgericht worden samengewerkt over de grenzen van domeinen heen. Dit betekent dat het delen en combineren van informatie noodzakelijk is om een goed beeld te krijgen van de situatie en om de juiste interventies te bepalen.

In de praktijk is niet altijd duidelijk óf en welke informatie met elkaar mag worden gedeeld. Er is onduidelijkheid over de (invulling van de) voorwaarden die de Algemene Verordening gegevensbescherming (AVG) en andere privacy-wetgeving stellen. Per casustafel kunnen andere voorwaarden gelden voor een zorgvuldig en rechtmatig proces. Het is belangrijk om duidelijkheid te krijgen over deze voorwaarden en hoe ze

in kunnen worden gevuld. Daarom wordt voor het einde van 2022 samen met een aantal regio's waar gewerkt wordt volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid, de volgende stappen gezet:

- Er worden bouwstenen en referentie-overeenkomsten opgesteld ten behoeve van de MDA++ werkwijze (zie paragraaf 2.7);
- Per casustafel wordt in beeld gebracht aan welke zorgvuldigheids- en rechtmatigheidsvereisten moeten worden voldaan.

De resultaten uit de verschillende regio's worden vervolgens verwerkt in een routekaart waarin referentiemodellen worden opgenomen. Hiermee wordt duidelijkheid geboden over informatiedeling. Andere regio's en proeftuinen kunnen de routekaart gebruiken om de netwerksamenwerking zorgvuldig en rechtmatig in te richten.

Naast bovenstaande wordt in 2022 in opdracht van het programmteam door twee regio's (Kop van Noord-Holland en Alkmaar – West Friesland) onderzocht hoe in de regio's het werken volgens de visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid duurzaam geborgd kan worden. In deze regio's zijn onder andere met financiële ondersteuning uit de Projectenpool GHNT professionals getraind in het werken volgens de visie. Ook zijn door middel van train-de-trainer sessies verschillende professionals opgeleid als trainer. Aangezien deze professionals deze trainingen naast hun reguliere werk verzorgen, wordt getracht deze manier van deskundigheidsbevordering in de regio duurzaam te borgen door het inrichten van een infrastructuur voor een regionale trainerspool. De resultaten worden eind 2022 verwacht en kunnen ook door andere regio's worden gebruikt

2.3 Integrale sturing

Integraal werken door professionals vraagt om integrale sturing op management en bestuurlijk niveau. Via integrale sturing worden de randvoorwaarden gecreëerd voor een multidisciplinaire, systeemgerichte en effectieve aanpak van onveiligheid en ontwikkelingsbedreiging in gezinnen/huishoudens. Het programmteam ondersteunt regio's en proeftuinen bij het inrichten van integrale sturing in de verbinding tussen zorg en veiligheid. Hierbij wordt verbinding

9. Het programma Geweld hoort nergens thuis is sinds 1 juni 2022 ingevlochten in het programma Toekomstscenario.

10. https://vng.nl/sites/default/files/2022-09/IPW_Gefaseerd_samenwerken_aan_veiligheid_Doorbraakmethode.pdf

gezocht met het samenwerkingsplatform sociaal domein van de VNG¹¹ en gebruik gemaakt van hetgeen is ontwikkeld door de VLOT-adviseurs¹² van de VNG en het programma Geweld hoort nergens thuis.

Regionale sturingsinformatie

Sturingsinformatie faciliteert bestuurders en beleidsmakers in het vormgeven van een effectieve structurele aanpak van ontwikkelingsbedreiging en onveiligheid in gezinnen en huishoudens als gevolg van huiselijk geweld en kindermishandeling. Regio's hebben behoefte aan het duiden van beschikbare data, zoals die van de CBS impactmonitor aanpak huiselijk geweld¹³ en het duiden van de samenhang tussen verschillende informatiebronnen, zodat regionale sturingsinformatie ontstaat. Uit onderzoek van Regioplan naar het toepassen van de CBS impactmonitor aanpak huiselijk geweld¹³ komt naar voren dat regio's behoefte hebben aan een stappenplan voor het verzamelen, duiden en toepassen van landelijke, regionale en lokale data. In samenwerking met de regio Flevoland wordt een dergelijk stappenplan ontwikkeld. Dit stappenplan kan door andere regio's worden benut in het creëren van eigen sturingsinformatie. Het stappenplan is eind 2022 gereed.

2.4 Verbinding volwassenen-GGZ

In de praktijk blijkt dat bij een (groot) deel van de gezinnen waar sprake is van problematiek op het gebied van ontwikkelingsbedreiging en onveiligheid ook sprake is van psychische en/of verslavingsproblemen bij kinderen en bij volwassenen¹⁴. Bij gezinnen waarbij sprake is van zowel psychische en/of verslavingsproblematiek als een scheiding, blijkt het aandeel kinderen met jeugdhulp nog hoger¹⁵. Het duurzaam oplossen van de problematiek in het gezin vraagt dat professionals uit de volwassenen-GGZ, de lokale hulpverlening, het regionaal veiligheidsteam en andere betrokken professionals systeemgericht samenwerken. Het wegnemen van barrières

in de verbinding van de volwassenen-GGZ met de aanpak van onveiligheid en ontwikkelingsbedreiging is een voorwaarde voor deze samenwerking.

In de proeftuinen van het Toekomstscenario is daarom expliciet aandacht voor de verbinding met de volwassenen-GGZ:

- Het programmateam voert periodiek gesprekken met de proeftuinen over hoe de verbinding met de volwassenen-GGZ in de proeftuin wordt vormgegeven. Deze gesprekken zijn medio 2022 samen met het Zorginstituut gedaan. Eind 2022 zullen ook het ministerie van VWS en de Nederlandse ggz (dNLggz) aansluiten. De wens is om ook Zorgverzekeraars Nederland te betrekken.
- In november heeft er een Meet Up plaats gevonden die georganiseerd is samen met de Nederlandse GGZ (dNLggz) over de samenwerking met de volwassenen-GGZ en netwerkzorg/netwerk psychiatrie in de proeftuinen. Professionals vanuit de proeftuinen en hun collega's vanuit de volwassenen-GGZ hebben de domein overstijgende samenwerking met elkaar besproken.
- In drie van de huidige zes proeftuinen wordt er specifiek aandacht besteed aan de verbinding met de volwassenen-GGZ:

In de proeftuin Utrecht (Expertiseteam Veiligheid Utrecht) wordt gewerkt aan verbetering van de netwerksamenwerking GGZ en jeugdhulp, onder ander aan de hand van een pilot gezinsintake door het Buurteam bij opname van iemand met een ernstige psychiatrische aandoening (EPA) en de inzet van de praktijkondersteuner huisarts (POH) GGZ bij casuïstiekbespreking in Buurteams. Momenteel wordt een plan opgesteld voor inzet van GGZ expertise en ondersteuning binnen het Expertiseteam Veiligheid Utrecht.

11. VLOT = Verbindend Landelijk OndersteuningsTeam

12. https://vng.nl/sites/default/files/2021-12/ghnt_eindrapportage_definitief.pdf

https://vng.nl/sites/default/files/2021-04/20210419-vng-brochure-regionale-samenwerking-zorg-en-veiligheid_o.pdf

13. https://dashboards.cbs.nl/v3/dashboardimpactmonitor_hgkm/

14. https://vng.nl/sites/default/files/2022-09/IPW_Gefaseerd_samenwerken_aan_veiligheid_Doorbraakmethode.pdf

15. <https://www.rijksverheid.nl/documenten/rapporten/2022/03/22/tk-bijlage-3-significant-public-rapportage-relatie-scheidingen-ggz-en-jeugdhulp>

In de proeftuin Food Valley (Jeugdlink) wordt geïnventariseerd wat er al loopt in de gemeente Ede en de regio ten aanzien van de samenwerking met de volwassenen-GGZ vanuit de MDA++ ontwikkeling en het Interventieteam. Gekeken wordt op welke manier de proeftuin Jeugdlink hierop kan aansluiten.

In de proeftuin Amsterdam (Blijvend Veilig) is de verbinding met de volwassenen-GGZ de afgelopen drie jaar gemaakt door de inzet van een sociaal psychiatrisch verpleegkundige (SPV'er) van de GGD en GGZ. In de regio Amsterdam wordt sinds 2016 een SPV'er ingezet binnen de jeugdbescherming. In de regio wordt toegewerkt naar een nieuwe fase in de samenwerking, er wordt gesproken met aanbieders van volwassenen-GGZ over samenwerking en detachering van SPV'ers. De professionals van Blijvend Veilig schatten in dat in 90% van de gezinnen waar zij mee werken, sprake is van (onderliggende) GGZ-problematiek. In de proeftuin wordt onderzocht op welke manier de bijdrage van de SPV'er gepositioneerd kan worden en/of op welke manier de inzet van de SPV'er uitgebreid kan worden met praktische ondersteuning door de SPV'er bij de gezinnen.

In de komende periode worden door het programmteam Toekomstscenario de volgende acties ondernomen:

- Samen met het Zorginstituut worden knelpunten die door proeftuinen naar voren worden gebracht, nader onderzocht. Bij knelpunten die gaan over financiering wordt waar mogelijk, samen met de regionale GGZ-aanbieder, de betreffende gemeente en zorgverzekeraar, gezocht naar mogelijkheden voor concrete verbetering.

- We leveren vanuit het programma input ten behoeve van de te maken (bestuurlijke) afspraken vanuit de Hervormingsagenda Jeugd over de wijze waarop we betere samenwerking in de praktijk realiseren tussen de Jeugdhulp en de volwassenen-GGZ, opdat in de gezinscontext vanuit een gedeelde visie integrale zorg kan worden geboden. Bij dit vraagstuk worden ook de uitkomsten betrokken van het door ZonMw uit te voeren onderzoek naar de vraag hoe de samenwerking tussen volwassenen-GGZ en jeugdhulp is te versterken.
- We stimuleren en ondersteunen regio's en proeftuinen afspraken te realiseren.

Parallel aan de ontwikkelingen vanuit het programma Toekomstscenario vindt de ontwikkeling van de Hervormingsagenda Jeugd en de samenstelling van een Integraal zorgakkoord (IZA) plaats. In de Hervormingsagenda Jeugd en het IZA worden tussen de betrokken partijen (Rijk, VNG, zorgverzekeraars en zorgkantoren, en ook andere betrokkenen), over en weer afspraken gemaakt. Het doel is gemeenschappelijk: een domein overstijgende gezinsaanpak mogelijk maken door een betere aansluiting tussen het sociaal domein/jeugddomein en de volwassenen GGZ.

Het programma Toekomstscenario levert een bijdrage aan de verschillende stappen die in nauwe samenwerking met het programmteam door de opdrachtgevers worden gezet:

- De visie voor professionals die door Andersson Elffers Felix (AEF) samen met professionals, bestuurders van organisaties in beide domeinen en landelijke partijen is ontwikkeld in opdracht van het ministerie van VWS op hoe de samenwerking tussen de volwassen GGZ en jeugdhulp georganiseerd kan worden en hoe de onderlinge verantwoordelijkheden en rollen zijn.¹⁶
- Vanuit het Integraal Zorgakkoord is het voorstel een werkgroep domeinoverstijgende bekostiging te starten onder leiding van VWS. Deze werkgroep definieert de scope van de knelpunten die worden verstaan onder 'domeinoverstijgende bekostiging' en werkt in ieder geval oplossingen uit voor: (i.) financieren van zowel betalingen als investeringen alsook het verdelen van baten die in een ander domein vallen in het algemeen en (ii.) consultatie, mdo, verkennend gesprek, coördinatie en medicatieadvies ggz (iii.) projectleiders samenwerkingsorganisaties en andere indirecte kosten en (iv.) indirecte tijd door

16. <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/documenten/publicaties/2022/06/01/betere-verbinding-tussen-jeugdhulp-en-volwassenen-ggz>

medewerkers van zorgaanbieders en welzijnsorganisaties in het bijzonder. De werkgroep volgt een tijdpad zodanig dat de contractering van 2024 hierop kan worden aangepast

- De call die door ZonMw is uitgezet voor een overkoepelend actieonderzoek naar het versterken van de samenwerking tussen volwassenen-ggz en jeugdhulp. Het overkoepelende actieonderzoek heeft als taak om de nog te selecteren pilotregio's te begeleiden, aan te jagen en te ondersteunen bij het (door)ontwikkelen, uitvoeren en toetsen van de samenwerking. Hierbij wordt de verbinding gemaakt met de proeftuinen van het programma Toekomstscenario. Regio's kunnen zich begin 2023 opgeven als pilotregio.

2.5 Integrale analyse en netwerkdoossier

Een zorgvuldige en gezamenlijke verklarende analyse van de problematiek van alle leden van het gezin/huishouden is een voorwaarde voor het werken met gezinnen en huishoudens waar sprake is van onveiligheid en/of ontwikkelingsbedreiging. Deze analyse wordt opgesteld door de betrokken professionals samen met het gezin. Uit de internetconsultatie en de adviezen van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) over het Toekomstscenario komen verschillende uitdagingen ten aanzien van deugdelijke analyse naar voren.

Integrale analyse

Het programmteam Toekomstscenario werkt toe naar één kader voor een integrale en verklarende analyse. Hierbij wordt voortgebouwd op algemeen werkzame factoren en vaardigheden van professionals, op de werkzame elementen van bestaande richtlijnen, methoden en op relevante practice- en evidence based kennis. Experts op het thema en relevante partners worden betrokken bij de ontwikkeling van het plan van aanpak en van het kader. Een aantal (potentiële) proeftuinen zijn of gaan aan de slag met een vorm van een integrale en verklarende analyse. Deze ervaringen worden gebruikt bij het ontwikkelen van het kader.

Netwerkdoossier

Op dit moment heeft elke organisatie in de jeugdbescherming een afzonderlijk dossier per kind en/of gezin, is het de organisatie die een dossier vult en wordt informatie vaak meerdere malen opgeslagen. Het uitwisselen van informatie tussen professionals wordt gehinderd door allerlei beperkingen, bijvoorbeeld in regels en informatiesystemen. Ook heeft een kind of gezinslid meestal niet - zoals bij een medisch dossier - rechtstreeks toegang tot deze verschillende dossiers. Het is de organisatie

die de informatie verstrekt en een kind of gezinslid kan inzage in het dossier vragen. Er wordt weinig gewerkt met informatie die voor alle betrokkenen rechtstreeks toegankelijk is en waarover betrokkenen zelf de regie hebben. Dit beperkt de zelfredzaamheid en rechtsbescherming van kinderen en gezinnen en de transparantie van het proces, niet in de laatste plaats omdat correcties van onjuiste informatie in de keten nagenoeg onmogelijk zijn. Ook bemoeilijkt dit een goede toegang en uitwisseling van informatie voor het uitvoeren van een integrale analyse en het systeemgericht en multidisciplinair samenwerken, en daarmee het bieden van tijdige passende hulp, ondersteuning en interventies.

Daarom is het belangrijk dat er (naast het dossier van een organisatie) een zogenoemd 'netwerkdoossier' oftewel integrale informatievoorziening (IV) komt. Integrale informatievoorziening houdt in dat voor alle betrokkenen (professionals en kinderen/gezinnen) de informatie die ze nodig hebben en waartoe ze gerechtigd zijn, beschikbaar is, ongeacht waar en door wie deze informatie is vastgelegd. Een netwerkdoossier vormt ook de basis voor een integrale analyse. Bij dit alles is het noodzakelijk dat het netwerkdoossier en het uitwisselen van informatie voldoet aan de wet- en regelgeving rond privacy en gegevensdeling. Het beroepsgeheim c.q. geheimhoudingsplicht van professionals geldt nog onverkort en de gezinsleden hebben recht op geheimhouding van gesprekken en informatie.

Integrale informatievoorziening betekent niet centrale informatievoorziening. Het betreft in eerste instantie het maken van afspraken en het waar nodig standaardiseren van gegevensuitwisseling tussen organisaties. Het programmteam Toekomstscenario werkt daarom samen met informatiemanagers en architecten van partnerorganisaties en vertegenwoordigers van proeftuinen aan het plannen, ontwerpen en realiseren van verbeteringen in de informatievoorziening van kind- en gezinsbescherming:

- Een landelijke werkgroep IV is in oprichting.
- De landelijke werkgroep zal in 2023 een IV koersdocument opleveren. Een eerste concept wordt eind 2022 verwacht. Dit koersdocument bevat een vooruitblik naar komende jaren met onder meer een werkagenda en een schets van de benodigde personele en financiële randvoorwaarden. Het koersdocument moet ook de verschillende organisaties houvast bieden voor het bepalen van een globale impact op het gebied van informatievoorziening en ICT.
- Voor een aantal IV onderwerpen kunnen nu al concrete stappen worden gezet. Zo wordt er gewerkt aan instructies en een handvat gegevensverwerking voor samenwerking in de proeftuinen. De eerste producten zullen in 2022 worden opgeleverd.

2.6 Juridische gezinsinterventies

Het Toekomstscenario gaat uit van multidisciplinair en systeemgericht werken. Bij grote zorgen over de veiligheid of als sprake is van ernstige ontwikkelingsbedreiging kan de aanvraag van een gedwongen maatregel worden overwogen om veiligheid binnen het gezin te bewerkstelligen en/of de ontwikkelingsbedreiging van aanwezige kinderen op te heffen. Hiervoor zijn civiel-, bestuurs- of strafrechtelijke interventies in te zetten. Naast een ondertoezichtstelling met eventuele machtiging tot uithuisplaatsing, kan gedacht worden aan een tijdelijk huisverbod, een gebiedsverbod, mentorschap, bewindvoering, onder curatelestelling, bijzondere voorwaarden in het geval van het strafrecht, een gedwongen (crisis)opname of behandeling, of bevoegdheden in het kader van openbare orde en veiligheid.

Op dit moment kunnen meerdere rechters (en de burgemeester) betrokken zijn bij een gezin, die elk vanuit een 'eigen' wettelijke kader toetsen. Deze verschillende rechtsgangen kunnen tegelijkertijd naast elkaar bestaan, hetgeen een complicerende factor zijn om tot een systeemgerichte aanpak te komen. Wanneer immers verschillende rechters onafhankelijk van elkaar rechtspreken over of een maatregel opleggen aan één lid van het gezin/huishouden, kan het zijn dat opgelegde interventies mogelijk suboptimaal of, in het ergste geval, contraproductief werken.

In het Toekomstscenario is de aanbeveling opgenomen om te onderzoeken of, en zo ja onder welke voorwaarden civiel-, bestuurs- en strafrechtelijke zaken gecombineerd behandeld kunnen worden (juridische gezinsinterventies). De Raad voor de Rechtspraak heeft hier in de consultatiefase op gereageerd. Het programmateam brengt samen met de Raad voor de Rechtspraak in kaart of en zo ja welke juridische bevoegdheden en instrumentarium ontbreken om volgens de bedoeling van het Toekomstscenario, volledig integraal en gezinsgericht te werken. En in hoeverre hierbij een geïntegreerde behandeling door de rechter mogelijk en wenselijk is.

2.7 MDA++

Een klein percentage van zaken van huiselijk geweld en kindermishandeling is dusdanig complex dat (verbeterde) reguliere interventies de problemen niet oplossen. Regionale cijfers over bijvoorbeeld recidive en cliëntroutes bevestigen en versterken dit. De maatschappelijke kosten voor deze gezinnen met multi-problematiek zijn hoog. Voor deze gezinnen is de Multidisciplinaire Aanpak ++ (MDA++)¹⁷ bewezen effectief. Eind 2015 hebben de wethouders van de centrumgemeenten en de wethouders vertegenwoordigd in de VNG-commissie Gezondheid en Welzijn besloten zich gezamenlijk in te zetten voor het inrichten van een MDA++ in elke Veilig Thuis-regio. In de periode 2018-2021 is de regionale implementatie van MDA++ ondersteund vanuit het programma GHNT¹⁸. In 2022 en 2023 wordt de regionale implementatie van MDA++ via een Leergang Actieonderzoek MDA++ verder versneld en verbeterd.

In opdracht van het programma Geweld hoort nergens thuis onderzoekt het Verwey-Jonker Instituut (VJI) welke werkzame factoren zijn te onderscheiden bij de verschillende aanpakken van huiselijk geweld en kindermishandeling in de MDA++ aanpak. In maart 2022 is een tussenrapport gepubliceerd met voorlopige resultaten¹⁹. De MDA++ wordt als positief ervaren en cliënten vinden dat de inzet van MDA++ een duidelijke meerwaarde heeft. Het eindrapport wordt eind 2022 verwacht.

Zodra door middel van het beproeven van het Regionaal Veiligheidsteam (RVT) in de proeftuinen de contouren van het RVT scherper worden, zal onderzocht worden hoe het RVT en MDA++ (en andere bestaande samenwerkingsverbanden) zich tot elkaar verhouden. Op dit moment stimuleert het programmateam de proeftuinen te leren van de ervaringen die de afgelopen jaren met de ontwikkeling van MDA++ zijn opgedaan.

17. MDA++: de MultiDisciplinaire Aanpak, waarin verschillende sectoren (1ste +), specialisten (2de +), het lokale (wijk)team, het gezin/huishouden en het sociale netwerk samenwerken.

18. https://vng.nl/sites/default/files/2021-12/ghnt_eindrapportage_definitief.pdf

19. <https://www.verwey-jonker.nl/publicatie/tussenrapport-monitor-pilot-en-referentiewerkwijzen-md/>

3. Actielijn 2: Lerend

In het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming wordt 'lerend' als volgt beschreven:

- Continu (reflectief) leren om steeds beter te worden is onderdeel van het dagelijks werk voor alle betrokkenen in het werkveld van kind- en gezinsbescherming.
- Daarbij hoort ook ruimte voor innovatie en doorontwikkeling van het vak, bijvoorbeeld in pilots en proeftuinen.
- Er ligt een stevige verbinding tussen praktijk en structureel onderzoek (feiten en cijfers inzichtelijk), met onderwijs en wetenschap.

3.1 Monitoring en onderzoek

Het is van belang om te weten of de inzet van alle betrokken partners in het Toekomstscenario daadwerkelijk bijdraagt aan het versterken van het gewone leven, onder andere door het wegnemen van ontwikkelingsbedreiging en onveiligheid in het leven van hen die het raakt. Het programmteam onderneemt de volgende acties:

- In opdracht van het programmteam wordt door het Athena Instituut gewerkt aan een onderzoeksmodel en concept onderzoeksprogramma. De opdracht omvat ook een inventarisatie van reeds beschikbare kennis onder andere over werkzame elementen in kind- en gezinsbescherming. Oplevering staat eind 2022 gepland.
- Op basis van de adviezen van het Athena Instituut wordt in 2023 een onderzoeksprogramma en onderzoeksorganisatie opgezet. Het onderzoeksprogramma zal aansluiten op de activiteiten en monitoring van de proeftuinen.
- Binnen de proeftuinen is aandacht voor leren en ontwikkelen van professionals. De manier waarop dit wordt ingericht is nog in ontwikkeling.
- De proeftuinen, ondersteund door het landelijke programmteam, zijn bezig met het voorbereiden of inrichten van de eigen monitoring van zowel output als outcome. Doel van de monitoring is onder andere nagegaan of de aanpak van de proeftuin al werkzame elementen heeft opgeleverd die geschikt zijn voor

nader onderzoek of bredere implementatie. Leren en monitoren van de proeftuinen wordt door het Athena Instituut verbonden aan het onderzoeksmodel en concept onderzoeksprogramma.

- Op dit moment wordt in de proeftuinen beperkt data verzameld die inzicht geeft in output en outcome. In afwachting van het onderzoeksprogramma en onderzoeksorganisatie ondersteunt het programmteam een aantal proeftuinen en regio's in de ontwikkeling van monitoring.

Mede vanuit het programma Uithuisplaatsingen Kinderopvangtoeslag (UHP KOT) en de Hervormingsagenda Jeugd wordt samen met partners gewerkt aan structurele verbetering van beschikbare data over de jeugdhulp en jeugdbescherming, aangezien geconstateerd is dat het landelijk en regionaal beeld op relevante parameters niet volledig is.

3.2 Kennisdeling

Het programmteam Toekomstscenario ondersteunt regio's, proeftuinen en betrokken organisaties door het stimuleren en faciliteren van gezamenlijk leren en het uitwisselen van kennis en ervaringen, onder andere door:

- het organiseren van (online) thema-sessies (Meet Ups)
- het delen van de opbrengsten uit de proeftuinen en regio's
- het organiseren van ontmoetingen tussen projectleiders/kwartiermakers
- de website www.voordejeugdenhetgezin.nl/toekomstscenario-kind-en-gezinsbescherming

Meet Ups

De proeftuinen leren onderling door verschillende Meet Ups die samen met het programmteam georganiseerd worden. In een Meet Up staat steeds een ander onderwerp centraal. Tot nu toe zijn er zes Meet Ups geweest, onder andere over monitoring & informatievoorziening, rechtsbescherming van ouders en kinderen, werken met ervaringsdeskundigen, verbinding met volwassenen-GGZ en professioneel leren. Relevante experts

zijn uitgenodigd een bijdrage te leveren. Onderdeel van de Meet Up van 10 oktober 2022 was het vertonen van de korte documentaire 'DICHTERBIJ, perspectief op een effectieve kind- en gezinsbescherming'.²⁰ Mensen die in proeftuinen werkzaam zijn, reflecteerden tijdens de Meet Up op de film en hun eigen praktijk. Het programmateam zal naast Meet Ups voor proeftuinen, ook Meet Ups voor regio's organiseren. De eerste van deze regio Meet Ups staat gepland op 29 november 2022.

Vanuit de proeftuinen worden ook samenwerkingen onderling opgezet. Een voorbeeld is de samenwerking rondom het onderwerp rechtsbescherming met de Universiteit Leiden en de projectgroep Maatschappelijk debat met de Hogeschool van de Kunsten.

Website en nieuwsbrief

De website www.voordejeugdenhetgezin.nl/toekomstscenario-kind-en-gezinsbescherming vormt de basis van informatiedeling over het Toekomstscenario. Daar is bijvoorbeeld een toolbox (met basispresentatie, factsheets, etc.) beschikbaar. Wekelijks worden berichten geplaatst: interviews, podcast, nieuwsberichten. Deze content wordt actief onder de aandacht worden gebracht via een nieuwsbrief en via social media.

20. <https://youtu.be/EvA74HEOonY>

4. Actielijn 3: Eenvoudig

Om zo eenvoudig mogelijk te kunnen werken met kinderen en gezinnen, werkelijk aan te kunnen sluiten, naast het gezin te kunnen staan en in contact te blijven is er ook een organisatorische verandering nodig. De grootste organisatorische verandering die volgt uit het Toekomstscenario is de totstandkoming van regionale veiligheidsteams (RVT). In het RVT is specialistische expertise op ontwikkelingsbedreiging en veiligheid beschikbaar om gezinnen te ondersteunen. Het regionaal veiligheidsteam vervult een functie in de afstemming met het lokale (wijk)team. Het Toekomstscenario bevat een beschrijving van de taken van een RVT. De basis hiervoor is gelegd in een werkdocument van het NJI²¹. In de proeftuinen worden deze taken verder ontwikkeld en beproefd (zie paragraaf 6.2).

Juridische randvoorwaarden voor beproeven

De afgelopen periode hebben de proeftuinen samen met het programmateam Toekomstscenario en de opdrachtgevers verkend of huidige wet- en regelgeving voldoende ruimte bieden om het Toekomstscenario ten volle te beproeven:

- In hoeverre zijn nieuwe werkwijzen toegestaan binnen de bestaande wet- en regelgeving en welke stappen zijn nodig als de kaders niet voldoende ruimte bieden?
- Hoe wordt comfort geboden voor de betrokken professionals en bestuurders om maximaal te beproeven?
- Hoe wordt geborgd dat het beproeven niet de rechtsbescherming en rechtszekerheid van de betrokken kinderen en gezinnen/huishoudens aantast?

Om de proeftuinen de nodige ruimte te bieden, worden de volgende stappen gezet:²²

- Expliciet maken van de mogelijkheden van GI, RvdK en VT binnen de huidige juridische kaders; van de proeftuinen wordt gevraagd de wettelijke ruimte maximaal met elkaar

te verkennen. De ministeries van JenV en VWS en de VNG maken afspraken met de RvdK, GI en VT over de invulling van deze opdracht.

- Starten met experimenteerwetgeving gericht op de knelpunten die niet binnen de huidige wettelijke kaders kunnen worden opgelost. De onafhankelijke toets en het onafhankelijke advies aan de rechter, de wettelijke taken van de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) waarover advies wordt gevraagd aan de adviescommissie Rechtsstatelijkheid en rechtsbescherming, blijven bij de RvdK, in afwachting van het advies. De RvdK zal optimaal participeren in de proeftuinen, vanuit zijn wettelijke adviestaak en de noodzaak om doublures in onderzoek te voorkomen en samen met gemeenten, GI en VT te werken aan een nieuw onderzoeksformat kind- en gezinsbescherming dat recht doet aan de gezinsproblematiek.
- Er zal worden verkend wat er nodig is om de proeftuinen meer ruimte te geven, zodat het Toekomstscenario optimaal kan worden beproefd. Dit houdt onder andere in dat in kaart wordt gebracht welke juridische bevoegdheden en instrumentarium ontbreken om volgens de bedoeling van het Toekomstscenario, volledig integraal en gezinsgericht te werken, en daar juridische scenario's op te ontwikkelen.

In 2023, 2024 en verder wordt op basis van de geïnventariseerde knelpunten en de bevindingen van onder andere de Adviescommissie rechtsbescherming en rechtsstatelijkheid (zie paragraaf 5.2) (experimenteer) wetgeving ontwikkeld en vindt besluitvorming plaats die vervolgens bij de Tweede Kamer wordt ingediend. Vervolgens vindt het implementatietraject plaats. Hierbij is oog voor de uitvoeringsconsequenties. Uiteindelijk resulteert dit in aanpassing van wetgeving.

21. Nederlands Jeugdinstuut (2020). *Nieuwe opzet bescherming jeugd en gezin. Ideeën voor een beoordelingskader*, <https://www.nji.nl/publicaties/nieuwe-opzet-bescherming-jeugd-en-gezin>.

22. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/09/14/tk-kamerbrief-mbt-verbetering-van-de-jeugdbeschermingsketen>

5. Actielijn 4: Rechtsbeschermend en transparant

Rechtsbeschermend en transparant werken is een essentieel onderdeel van het Toekomstscenario. Het gaat hierbij om:

- het geven van goede informatie over wie wat doet,
- hoe er met iemands persoonsgegevens wordt omgegaan,
- dat iemand wordt betrokken bij besluiten die over hem gaan en
- mogelijkheden om op te komen tegen besluiten.

Dit vraagt ook iets van de grondhouding van de professionals. De rechtbescherming start hiermee al bij het eerste contact van een kind of volwassene met het lokale (wijk)team en is van belang in alle fasen die gezinnen (kunnen) doorlopen: tijdens de vrijwillige hulp door het lokale (wijk)team, bij de overgang van het vrijwillig naar het gedwongen kader, tijdens de uitvoering van het gedwongen kader. Een goede borging van de rechtsbescherming van kinderen en gezinnen in de nieuwe werkwijze die het Toekomstscenario beschrijft is daarmee noodzakelijk.

Ook in de huidige werkwijze moet de rechtsbescherming van ouders en kinderen in de jeugdbescherming versterkt worden. Kinderen en ouders moeten effectief voor hun rechten kunnen opkomen en zij moeten daarin goed worden ondersteund. Op het moment dat de overheid ingrijpt in het gezin, is extra zorgvuldigheid geboden. Het gaat onder andere om de volgende thema's:

- Beroepshouding van medewerkers.
- Inbouwen van basisprincipes van rechtsbescherming in alle fasen (hoor en wederhoor, kritische tegenspraak, transparantie, navolgbaarheid, rechtsgelijkheid, subsidiariteit, proportionaliteit, legitimiteit en het beginsel van onschuld tot schuld is bewezen).
- Goed integraal feitenonderzoek, met een zorgvuldige en transparante afweging van feiten en de verschillende perspectieven daarop (van kinderen, ouders, omstanders, beroepskrachten).
- Voldoende en passende mogelijkheden voor verweer tegen beslissingen.
- Onafhankelijke toets en onderzoek/ kritische tegenspraak en advies aan de rechtbank.
- Beschikbaarheid cliëntondersteuning.

5.1 Project Rechtsbescherming

In opdracht van het ministerie van JenV wordt gewerkt aan verbetering van de rechtsbescherming van ouders en kinderen in de jeugdbescherming. Deze verbetering richt zich onder andere op de aanbevelingen van de eindevaluatie van de herziene Kinderbeschermingswetgeving en de factsheet uithuisplaatsingen van de Universiteit van Leiden. Daarnaast wordt de verbinding gelegd met het programmateam Toekomstscenario voor de rechtsbescherming aan de voorkant, bij de vrijwillige hulp en bij inzet van VT en de in instellen Adviescommissie Rechtstatelijkheid en Rechtsbescherming. De instelling van de adviescommissie heeft door onvoorziene omstandigheden forse vertraging opgelopen. De ministeries spannen zich in voor een snelle start.

De opdrachtgevers van het programma Toekomstscenario hebben een breed samengestelde adviescommissie rechtsbescherming en rechtstatelijkheid gevraagd om adviezen over het Toekomstscenario uit te brengen met betrekking tot de onafhankelijke toets en advisering aan de rechter en over de wijze waarop de rechtspositie en rechtsbescherming van ouders respectievelijk kinderen versterkt moet worden in alle fasen van het hulpverleningstraject.

De adviescommissie wordt gevraagd de volgende vraagstukken uit te werken, indachtig de doelstellingen en uitgangspunten van het Toekomstscenario:

1. Op welke punten moet de rechtspositie en rechtsbescherming van ouders respectievelijk kinderen versterkt worden?
 - Op welke momenten, gedurende het gehele traject dat ouders en kinderen kunnen doorlopen, en in welke vorm moet rechtsbescherming georganiseerd zijn?
 - Aan welke voorwaarden moet zijn voldaan om de rechtsbescherming voldoende te borgen en te verankeren?

2. Hoe kan in het Toekomstscenario de onafhankelijke blik, tegenspraak en advisering aan de rechter het beste georganiseerd worden?
 - Wat betekent het voor het Toekomstscenario als de onafhankelijke toets en het advies aan de rechter onder verantwoordelijkheid van de Rijksoverheid blijft?
 - Wat betekent het voor het Toekomstscenario als de onafhankelijkheid van deze toets en het advies wordt versterkt, maar wel decentraal wordt belegd, zoals het Toekomstscenario nu voorstelt?

De commissie wordt gevraagd te adviseren over in welke variant en onder welke voorwaarden de onafhankelijke toets en advies het beste wordt gewaarborgd in het belang van kinderen en ouders. In dit verband wordt de adviescommissie ook gevraagd te kijken naar rol en positie van de Kinderrechter en de ruimte die de rechter beschikbaar heeft.

De adviezen worden door de opdrachtgevers gezamenlijk en in samenwerking met het programmateam Toekomstscenario, de uitvoeringsorganisaties en regio's geïnterpreteerd en uitgewerkt naar een nieuwe werkwijze en keuzes over de inrichting van het stelsel.

5.2 Goed feitenonderzoek

Er ligt een onderzoek van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) over feitenonderzoek in de jeugdbescherming²³ bij de GI en de Raad voor de Kinderbescherming. De resultaten van een onderzoek van het WODC naar de uitvoering van het inmiddels afgeronde actieplan feitenonderzoek worden eind 2022 verwacht. Ook wordt door het ministerie van JenV met betrokken partners gesproken over een vervolg op het actieplan.

23. <https://open.overheid.nl/repository/ronl-1fc38497b3d4ce78c7e1f87d3fee243a4373815e/1/pdf/tk-bijlage-rapport-kwaliteit-fo-uhp.pdf>

6 Regionale aanpak en proeftuinen

Het Toekomstscenario richt zich op kinderen, gezinnen en huishoudens waar sprake is van onveiligheid, waaronder ook ontwikkelingsbedreiging. De structurele oplossing voor onveiligheid en ontwikkelingsbedreiging vraagt immers om een integrale aanpak en moet dus naast oog voor de kinderen ook oog hebben voor problematiek van volwassenen op diverse leefgebieden. De opdrachtgevers hebben gezien de actuele problematiek in de huidige jeugdbescherming besloten dat de proeftuinen zich als eerste moeten richten op verbeteringen op dit gebied.

Het programma Toekomstscenario richt zich op het versterken van integraal systeem-/gezinsgericht werken op basis van werkzame elementen (zie hoofdstuk 2). Lokale (wijk)teams hebben hierin een centrale rol. Regio's²⁴ worden gevraagd om zowel binnen als buiten de proeftuinen in te zetten op deze beweging in lijn met het Toekomstscenario. Zo wordt een solide basis gerealiseerd die het werken volgens het Toekomstscenario mogelijk maakt. Ook bevordert het programma Toekomstscenario de totstandkoming van regionale veiligheidsteams (RVT). Deze organisatorische verandering wordt in proeftuinen verder ontwikkeld en beproefd. In de proeftuinen wordt ook de samenwerking tussen het RVT, de lokale (wijk)teams en andere partners ontwikkeld en beproefd. De ontwikkeling van sterke lokale (wijk)teams en het inrichten van een RVT dienen hand in hand te gaan. Onder andere op basis van de ervaringen in de proeftuinen en de adviescommissie Rechtsbescherming en Rechtstatelijkheid wordt in 2023/2024 en verder (experimenteer)wetgeving ontwikkeld en vindt besluitvorming en het implementatietraject plaats.

6.1 Regionale aanpak

Regio's zetten de beweging richting het Toekomstscenario in. De regio's kunnen hiertoe gebruik maken van werkende elementen, zoals deze onder andere door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) en het Verwey-Jonker Instituut zijn geïdentificeerd.²⁵

In de afgelopen vier jaar hebben regio's forse inspanningen geleverd als het gaat om het versterken van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Hierop kunnen zij voortbouwen om de beweging richting het Toekomstscenario te maken. De regiovisies aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling die door alle regio's zijn opgesteld (en die op dit moment in verschillende regio's worden geactualiseerd), kunnen als vertrekpunt voor deze vervlechting dienen. Ook de regiovisies Jeugdhulp die door elke jeugdhulpregio opgesteld dienen te worden, bieden mogelijkheden tot verbinding.

Regio's worden ondersteund door het programmateam Toekomstscenario, onder andere door het stimuleren en faciliteren van kennisuitwisseling tussen de regio's (zie paragraaf 3.2). Medio 2022 heeft het programmateam Toekomstscenario gesprekken gevoerd met bijna alle regio's. Het doel van deze gesprekken was elkaar te leren kennen, informatie te delen over de landelijk stand van zaken, de regio-specifieke situatie te leren kennen en om op te halen op welke thema's vragen leven of ondersteuning gewenst is. In veruit de meeste regio's worden in meer of mindere mate stappen gezet in de richting van het Toekomstscenario, onder andere in het versterken van lokale (wijk)teams, het inrichten van integrale sturing en in de

24. Aan gemeenten is gevraagd op welke schaal zij gesprekken met het programmateam wilden voeren over de inzet van gemeenten op het Toekomstscenario. De regio-indeling die daaruit naar voren is gekomen, betreft een voorlopige indeling.
25. Steketee, M., et al. (2020). *Kwestie van lange adem. Kan huiselijk geweld en kindermishandeling echt stoppen?*, Utrecht: [Verwey-Jonker.216037_Kwestie_van_lange_adem-WEB.pdf \(verwey-jonker.nl\)](#), Nederlands Jeugdinstituut (2020). *Veiligheid in gezinnen. Een zaak voor iedereen. [Veiligheid in gezinnen: een zaak voor iedereen | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)*

samenwerking met partners als GI, VT en RvdK. Gemeenten kunnen hiervoor overwegen gebruik te maken van middelen die voortkomen uit de Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag, de zogenaamde POK-middelen.²⁶

Het programmteam ondersteunt de regio's op de volgende manieren:

- Halfjaarlijkse gesprekken per regio gericht op informeren over de stand van zaken, nieuwe ontwikkelingen en eventuele knelpunten.
- Faciliteren van gezamenlijk leren en het uitwisselen van kennis en ervaringen door onder andere het organiseren van (online) thema-sessies, het delen van de opbrengsten uit de proeftuinen, het organiseren van ontmoetingen tussen projectleiders/kwartiermakers, het delen van praktijkvoorbeelden via de website www.voordejeugdenhetgezin.nl/toekomstscenario-kind-en-gezinsbescherming en de nieuwsbrief.
- Inhoudelijk maatwerkadvies per regio, inclusief de inzet van ervaringsdeskundigen (zie paragraaf 1.2).
- Een juridische helpdesk die professionals in de proeftuinen en regio's ondersteunt op het gebied van rechtsbescherming en ten aanzien van privacy, gegevensverwerking, dossiervorming en andere juridische vraagstukken.
- Waar nodig worden op basis van bevindingen in regio's en proeftuinen instrumenten ontwikkeld die het werken volgens het Toekomstscenario ondersteunen.

POK-middelen

Naar aanleiding van de Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag (POK) heeft het kabinet voorstellen gedaan om de dienstverlening vanuit de overheid fundamenteel te verbeteren. Het Rijk heeft hier structureel aanvullende middelen voor vrijgemaakt. Voor het Toekomstscenario is voor de periode 2022-2025 jaarlijks 23 miljoen euro beschikbaar.

De verantwoording over de POK middelen is in opbouw en loopt via het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Onderdeel hiervan is het ophalen van goede voorbeelden zodat andere regio's hiervan kunnen leren. Dit sluit aan bij de lerende aanpak van het programma Toekomstscenario (zie

hoofdstuk 3). Het samenwerkingsplatform sociaal domein speelt een belangrijke rol; de regio-adviseurs die hieraan gekoppeld zijn staan in verbinding met het programmteam Toekomstscenario.

Naast de POK-middelen via uitkering in het gemeentefonds zijn 144 vouchers ter waarde van 10.000 euro beschikbaar. De eerste aanvragen van gemeenten hiervoor zijn inmiddels gedaan, beoordeeld en toegekend. Deze vouchers worden bijvoorbeeld ingezet voor een maatwerktraining voor casusregisseurs die met zwaardere problematiek te maken krijgen of voor het opstellen van vernieuwde werkprocessen en de communicatie hierover naar betrokken medewerkers. In volgende voortgangsrapportages zullen goede voorbeelden worden gedeeld.

6.2 Proeftuinen

Het Toekomstscenario is gericht op een fundamenteel andere manier van werken binnen de jeugdbescherming. Dit wordt nu in zes proeftuinen in de praktijk beproefd.²⁷ In 2023 zijn dat er elf.²⁸ Binnen de proeftuinen wordt gewerkt aan een werkwijze waarbij de functionaliteiten van bestaande organisaties (Veilig Thuis, Raad voor de Kinderbescherming en de Gecertificeerde Instelling) een plek krijgen in één team, waardoor er niet meer na elkaar maar met elkaar wordt gewerkt. In het Toekomstscenario krijgt deze integrale aanpak vorm in het regionaal veiligheidsteam (RVT). Voor het beproeven van het RVT moeten juridische randvoorwaarden gecreëerd worden (zie hoofdstuk 4).

Vier keer per jaar worden er door het programmteam Toekomstscenario koersgesprekken gevoerd met de proeftuinen met als doel:

- Bespreken van voortgang en eventuele knelpunten.
- Het maken van afspraken om deze knelpunten aan te pakken. Wat kan de proeftuin hierin doen en wat kunnen het programmteam of de opdrachtgevers daar in betekenen?

Jaarlijks wordt aan de hand van een gestructureerde vragenlijst de voortgang met de proeftuinen in kaart gebracht. Voor 2022

26. https://vng.nl/sites/default/files/2021-12/20211214_ledenbrief_versterking-gemeentelijke-dienstverlening-naar-aanleiding-van-de-parlementaire-ondervragings-commissie-kinderopvangtoeslag-pok.pdf

27. De zes proeftuinen zijn: Utrecht/Utrecht-West, Amsterdam-Amstelland, Foodvalley, Rotterdam-Rijnmond, West-Brabant West en Zeeland. Zie ook de [factsheet proeftuinen](#).

28. De proeftuinen tweede tranche zijn: Gelderland –Zuid, Flevoland, Zaanstreek Waterland, Hart van Brabant en Friesland. Bij de elf proeftuinen zullen een kleine 100 gemeenten betrokken zijn.

is dit gedaan aan de hand van een concept vragenlijst. Deze vragenlijst is opgesteld op basis van de doelstellingen van het programma en input uit andere trajecten. De ervaringen worden gebruikt om de monitoring van de proeftuinen verder in te richten, waarbij aandacht is voor zowel kwantitatieve als kwalitatieve aspecten, en voor transformatie, output en outcome (zie hoofdstuk 3). De monitoring zal ook in meer detail inzicht geven in werkzame elementen in de proeftuinen. Op dit moment kan het volgende globale beeld worden geschetst:

Actielijn 1: Gezinsgericht

- In in ieder geval vier van de zes proeftuinen wordt gewerkt aan het versterken van de lokale (wijk)teams. Hierbij is aandacht voor systeemgericht werken.
- De visie Gefaseerd samenwerken aan veiligheid is in alle zes proeftuinen omarmd en geïmplementeerd.
- Een gezin krijgt zoveel mogelijk een vast gezicht, vanuit het lokale (wijk)team en in aanvulling daarop vanuit het RVT.
- Voor het vastleggen van informatie in het RVT wordt over het algemeen het informatiesysteem van één van de betrokken organisaties gebruikt. In ieder geval één proeftuin werkt met een eigen registratiesysteem. Privacy en toegankelijkheid voor professionals en kinderen/gezinnen zijn belangrijke aspecten van de informatievoorziening. Er loopt daarom een traject om samen met het landelijk programmteam, proeftuinen en partners de gewenste gegevensuitwisseling en informatievoorziening uit te werken.

‘Bij een gezin met vluchtelingen achtergrond waarbij onveiligheid speelde, is na onderzoek gebleken dat er sprake is van volwassenenproblematiek en een woonvraag. Het resultaat is dat de kinderen bij vader blijven wonen en is er voor moeder een andere plek is gevonden.’

Door onze expertise te bundelen en samen vasthoudend te zijn is het gelukt voor moeder met verward gedrag binnen enkele dagen een woonplek te vinden. Daarmee hebben we uithuisplaatsing van twee kinderen voorkomen.’

‘Inzet door sterke gemeentelijke lokale teams zorgt in de proeftuin voor duidelijke teruggang in aantal ondertoezichtstellingen in deze regio.’

Een ouder: ‘Ik ervaar de ondersteuning van Jeugdlink als heel prettig. Er was een luisterend oor, en er was tijd voor vragen, ik kreeg adviezen. Hierdoor ervaar ik bijna geen drempel om contact op te nemen. Ik belde laatst om 8 uur en de telefoon werd gewoon opgenomen.’

Actielijn 2: Lerend

Binnen de proeftuinen is aandacht voor leren en ontwikkelen van de professionals, managers, beleidsmakers en bestuurders. De manier waarop dit wordt ingericht is nog in ontwikkeling. Proeftuinen doen dit samen met het landelijk programmteam (inclusief de ervaringsdeskundigen). De proeftuinen zijn bezig met het voorbereiden, inrichten of doorontwikkelen van de eigen monitoring van zowel output als outcome. In ieder geval één proeftuin beschikt over een eigen monitor, waarin zowel kwalitatieve als kwantitatieve informatie is opgenomen. De meeste proeftuinen zijn nog niet toe aan het kwantificeren van resultaten. Hier wordt de komende periode aandacht aan besteed. Daarnaast loopt een traject om de ervaringen zoveel mogelijk te kwalificeren (zie hoofdstuk 3). Daarbij zal worden nagegaan of de aanpak van de proeftuin werkzame elementen heeft opgeleverd die geschikt zijn voor nader onderzoek of bredere implementatie. De proeftuinen geven aan dat een belangrijk aandachtspunt bij de ontwikkeling is het zicht krijgen op de ervaringen van kinderen en gezinnen.

Actielijn 3: Eenvoudig

- Bij vier van de zes proeftuinen is het regionaal veiligheidsteam (in wording) inmiddels gestart met het ondersteunen van kinderen en gezinnen.
- Het betreft in deze proeftuinen overwegend gezinnen met (minderjarige) kinderen waarbij de veiligheid in het geding is. In ieder geval één proeftuin werkt ook met huishoudens zonder (minderjarige) kinderen waar de veiligheid in het geding is.
- Het RVT werkt onder andere nauw samen met de lokale (wijk)teams. Afhankelijk van het gezin zijn in deze proeftuinen verschillende vormen van samenwerking en regie mogelijk.
- De toeleiding gebeurt via de moederorganisaties of via het lokale (wijk)team. In de proeftuinen worden verschillende varianten beproefd.

'Door de samenwerking binnen ons expertiseteam veiligheid en het samenspel met de buurtteams hoeven we gezinnen niet telkens over te dragen: moeder heeft maar één keer haar verhaal hoeven doen. Deze meer menselijke benadering heeft veel weerstand voorkomen, er is geen informatie verloren gegaan en we hoefden minder te vergaderen.'

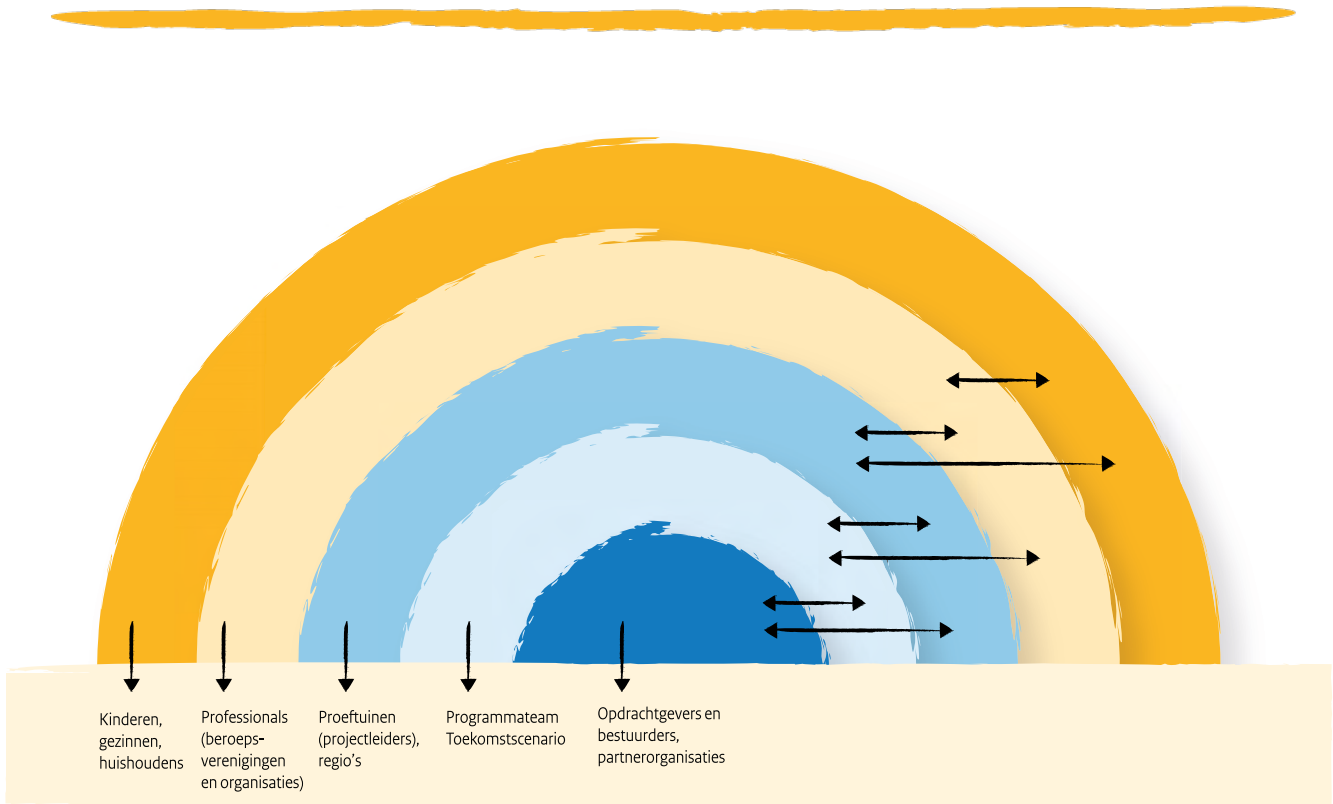
'Doordat er een vast duo (eventueel samen met het lokale team) is voor het gezin of huishouden, lukt het beter om samenwerking met alle gezinsleden op basis van vertrouwen tot stand te brengen.'

Rechtsbeschermend en transparant

- In een aantal proeftuinen wordt onderzocht hoe rechtsbescherming van kinderen en volwassenen op een goede manier kan worden ingericht (onder andere in een gedwongen kader).
- Gezinnen hebben op dit moment nog geen directe toegang tot hun dossier wanneer sprake is van een gedwongen kader. Het programmateam onderzoekt hoe dit mogelijk te maken (zie paragraaf 2.5). In de proeftuin Utrecht werken de buurtteams, samen met het EVU, in een dossier dat toegankelijk is voor gezinsleden.

Bijlage 1

Inrichting van het programma

Kinderen, gezinnen, huishoudens centraal: samenwerken met ervaringsdeskundigen

Het programma is gericht op kinderen, gezinnen met kinderen en huishoudens zonder kinderen. Dit betekent dat de vraag: 'hoe ziet het proces er uit voor kinderen, jongeren en volwassenen, kan dit eenvoudiger met voldoende rechtswaarborgen?' bij elke stap wordt gesteld. In het programma wordt samengewerkt met ervaringsdeskundigen. In 2023 wordt de groep ervaringsdeskundigen uitgebreid tot zes personen.

Professionals (beroepsverenigingen en organisaties)

Het Toekomstscenario vraagt van professionals dat zij

op een fundamenteel andere manier gaan werken. Het programmateam Toekomstscenario vindt het belangrijk om de beroepsverenigingen hier actief bij te betrekken en zal hiertoe afstemming zoeken met de beroepsverenigingen.

Proeftuinen en regio's

Gemeenten geven de samenwerking in het kader van het Toekomstscenario vorm op de schaal van regio's. De exacte schaal van deze samenwerking moet nog verder uitkristalliseren. In zes proeftuinen wordt nu onder andere het regionaal veiligheidsteam (RVT) in de praktijk beproefd. In 2023 zijn er elf proeftuinen.

29. Het bestuurlijk beraad bestaat uit vertegenwoordigers van in ieder geval de RvdK, Jeugdzorg Nederland, LNVt en Associatie wijkteams.

Programmateam

Het programmateam Toekomstscenario, onder leiding van een programmadirecteur, ondersteunt in opdracht van de minister voor Rechtsbescherming, de staatssecretaris van VWS en de VNG de proeftuinen, gemeenten en waar nodig regio's met het opzetten en doorontwikkelen van de gezamenlijk lerende praktijk. Hiermee kan de inzet worden aangepast op basis van nieuwe inzichten, successen en verbeteringen. De programmadirecteur rapporteert periodiek aan de opdrachtgevers in een opdrachtgeversoverleg.

Governance: bestuurlijk beraad en opdrachtgeversoverleg

Governance van het programma Toekomstscenario gaat enerzijds over besluitvorming over stelselvraagstukken en anderzijds over sturing geven op de ontwikkeling van nieuwe werkwijzen en uitvoering.

De governance van het programma bestaat daarom uit een bestuurlijk beraad²⁹ en een opdrachtgeversoverleg (Bestuurlijk Overleg Rijk-VNG). Het bestuurlijk beraad is de plek waar sturing wordt gegeven aan de ontwikkeling van nieuwe werkwijzen zoals opgenomen in het Toekomstscenario. Vraagstukken die de schaal van een proeftuin of regio overstijgen of die om antwoorden op landelijk niveau vragen, komen hier op tafel. Deze zien onder andere op de spanning tussen de behoeften van de proeftuinen aan voldoende ruimte om het Toekomstscenario ten volle te

beproeven en de grenzen van wet- en regelgeving. En deze zien ook op de spanning tussen de behoeften van proeftuinen en regio's aan maatwerk en de behoefte van de landelijk georganiseerde organisaties aan uniformiteit. Indien nodig schaaft het programmateam op naar het bestuurlijk beraad.

De leden van het bestuurlijk beraad agenderen eventuele knelpunten in wet- of regelgeving, spreken de eigen achterban aan en dragen de doelen en successen van het programma uit. Het bestuurlijk beraad maakt waar nodig nieuwe landelijke (samenwerkings)afspraken en forceert doorbraken. Via het bestuurlijk beraad worden goede voorbeelden uit de praktijk waar mogelijk door de verantwoordelijke organisaties vertaald naar (professionele) normen, die worden nageleefd. Het bestuurlijk beraad vindt twee tot vier keer per jaar plaats.

Het opdrachtgeversoverleg draagt de verantwoordelijkheid voor het gehele programma. Het bewaakt de voortgang en creëert de bestuurlijke en politieke randvoorwaarden. Besluitvorming over stelselvraagstukken vindt hier plaats. De partners voeden en adviseren, maar beslissen daarop niet mee. De drie opdrachtgevers onderhouden hun banden met het veld en achterban ter ondersteuning van hun rol als opdrachtgever van het programma. Twee tot vier keer per jaar is er een opdrachtgeversoverleg met de minister voor Rechtsbescherming, de staatssecretaris van VWS, en de bestuurlijk portefeuillehouder van de VNG.

Toekomstscenario
kind- en gezinsbescherming

Meer informatie:

E-mail: info@toekomstkindengezin.nl

Website: <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/programmas/toekomstscenario-kind-en-gezinsbescherming>

Dit is een uitgave van

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Ministerie van Justitie en Veiligheid

November 2022

Voortgangsrapportage
Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming